

บทบาทของสภาพัฒนาการเมืองตามรัฐธรรมนูญ 2560
ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส*
THE ROLE OF THE POLITICAL DEVELOPMENT COUNCIL UNDER THE 2017
CONSTITUTION IN PROMOTING POLITICAL PARTICIPATION
OF DISADVANTAGED GROUPS

ทีป รานุสน้อย, ชูจิต ชายทวีป, ดนุวัต อรุณรัตน์, สุภาดี สาสิ่งห์

Teep Ransanoi, Chuchit Chaithawee, Danuwat Arunrat, Suphadee Sasing

มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานครบุรี

Bangkokthonburi University

Corresponding Author E-mail: watshie@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์ 1. ศึกษาบทบาทและการดำเนินงานของสภาพัฒนาการเมืองตามรัฐธรรมนูญ 2560 ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส 2. วิเคราะห์อุปสรรคและความท้าทายในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ได้แก่ ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย และชนกลุ่มน้อย และ 3. เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของสภาพัฒนาการเมืองให้สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร เก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทสภาพัฒนาการเมืองอยู่ตามคำสั่ง คสช. 71/2559 ทำให้เกิดช่องว่างในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ด้อยโอกาส แม้รัฐธรรมนูญ 2560 จะวางรากฐานการคุ้มครองสิทธิไว้ในมาตรา 27, 70 และ 78 แต่การบังคับใช้ยังมีข้อจำกัด 2. อุปสรรคสำคัญของผู้ด้อยโอกาส นอกจากด้านกายภาพและการเข้าถึงข้อมูลแล้ว ยังพบปัญหาเชิงทัศนคติที่รู้สึกว่าเสียงของตนไม่ได้รับการรับฟัง ขณะที่การบูรณาการระหว่างหน่วยงานและกลไกระดับท้องถิ่นยังไม่มีประสิทธิภาพ 3. แนวทางพัฒนาที่สำคัญ คือ การปรับปรุงกฎหมายเลือกตั้ง มาตรา 28 และ 30 เพื่อเพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก การกำหนดโควตาผู้แทนในคณะกรรมการพัฒนาช่องทางสื่อสารที่เข้าถึงง่าย และการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระดับท้องถิ่น โดยต้องมีระบบติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

*Received November 3, 2024; Revised November 23, 2024; Accepted November 28, 2024

ทางการเมืองของผู้ด้อยโอกาสยังเผชิญความท้าทายด้านการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน การเข้าถึงพื้นที่ห่างไกล และข้อจำกัดด้านทรัพยากร จึงต้องพัฒนาระบบนิเวศที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน ข้อมูลข่าวสาร และกลไกการมีส่วนร่วม โดยอาศัยความร่วมมือ จากทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: สภาพพัฒนาการเมือง; การมีส่วนร่วมทางการเมือง; กลุ่มผู้ด้อยโอกาส

Abstract

This research aims to: 1. Study the role and operations of the Political Development Council under the 2017 Constitution in promoting political participation of disadvantaged groups. 2. Analyze obstacles and challenges in political participation faced by disadvantaged groups including disabled people, elderly, low-income individuals, and minorities. 3. Propose guidelines for developing the Political Development Council's role in promoting political participation of disadvantaged groups. This qualitative research uses documentary research methodology, collecting data from primary and secondary sources with content analysis.

The research findings were found that 1. the Political Development Council's role was terminated by NCPO Order 71/2016, creating a gap in promoting participation of disadvantaged groups. Although the 2017 Constitution established rights protection foundations in Articles 27, 70, and 78, enforcement remains limited. 2. Key obstacles for disadvantaged groups, besides physical and information access barriers, include attitudinal problems where they feel their voices are unheard. Integration between agencies and local mechanisms remains inefficient. 3. Important development guidelines include: amending Election Law Articles 28 and 30 to increase accommodation measures, establishing representative quotas in committees, developing easily accessible communication channels, and establishing local participation promotion centers with effective monitoring systems. However, promoting political participation of disadvantaged groups still faces challenges in inter-agency integration, reaching remote areas, and resource limitations. This requires developing an ecosystem conducive to participation in terms of infrastructure, information, and participation mechanisms through cooperation from all sectors.

Keywords: Political Development Council; Political Participation; Disadvantaged Groups

บทนำ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสซึ่งมักถูกละเลยในกระบวนการทางการเมือง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพ ของปวงชนชาวไทย มาตรา 27 วรรคสามว่า มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือ ส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรือ อำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือเป็นการเลือก ปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2560) โดยผู้ด้อยโอกาสตามนิยาม ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึง ผู้ประสบปัญหาความ เติบร้อนและได้รับผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณสุข การเมือง กฎหมาย วัฒนธรรม ภัยธรรมชาติ และภัยสงคราม รวมถึงผู้ที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐาน ของรัฐ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2564)

จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2563 พบว่า ประเทศไทยมีผู้ด้อยโอกาสประมาณ 13.5 ล้านคน (ร้อยละ 20.5 ของประชากรทั้งหมด) แบ่งเป็นกลุ่มผู้มีรายได้น้อย 6.8 ล้านคน ผู้พิการ 2.1 ล้านคน ผู้สูงอายุยากจน 2.3 ล้านคน และกลุ่มชาติพันธุ์ 2.3 ล้านคน โดยพบว่า อัตราการใช้สิทธิเลือกตั้งของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสอยู่ที่ร้อยละ 45.6 เทียบกับร้อยละ 74.7 ของประชากรทั่วไป (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) ปัญหาสำคัญที่พบ ได้แก่ การเข้าไม่ถึง ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ขาดการศึกษา และมีข้อจำกัดในการเดินทาง (มูลนิธิสถาบันวิจัยและ พัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2563) จากรายงานล่าสุดของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) พบว่า สถานการณ์ผู้ด้อยโอกาสในประเทศไทยมีแนวโน้มว่าเป็นห่วง โดยในปี พ.ศ. 2566 มีเด็กที่อยู่ใต้เส้นความยากจนถึง 2.8 ล้านคน ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยเพียง 34 บาทต่อวัน ต่ำกว่าเกณฑ์ ความยากจนระดับนานาชาติที่กำหนดไว้ที่ 80 บาทต่อวัน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทาง การศึกษา (กสศ.), 2566) นอกจากนี้ ยังพบว่าประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาสรวมทั้งสิ้นประมาณ 13.5 ล้านคน หรือ 20.5% ของประชากรทั้งหมด ประกอบด้วยผู้มีรายได้น้อย 6.8 ล้านคน ผู้พิการ 2.1 ล้านคน ผู้สูงอายุที่ยากจน 2.3 ล้านคน และกลุ่มชาติพันธุ์ 2.3 ล้านคน (กรมกิจการ เด็กและเยาวชน, 2566) โดยพบว่ากลุ่มผู้ด้อยโอกาสมีอัตราการใช้สิทธิเลือกตั้งเพียง 45.6% เทียบกับประชากรทั่วไปที่ 74.7% สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างชัดเจน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565)

แม้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 จะกำหนดให้มีการจัดตั้งสภาพัฒนาการเมือง แต่ในทาง ปฏิบัติยังไม่มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ ทำให้การขับเคลื่อนนโยบายด้านการส่งเสริมการมี ส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ด้อยโอกาสขาดความต่อเนื่องและเป็นระบบ (สถาบันพระปกเกล้า, 2564) สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของ

บรรศักดิ์ อวรรณโณ (2561) ที่เน้นย้ำความสำคัญของการสร้างกลไกสถาบันที่เป็นหลักประกันการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาบทบาทและการดำเนินงานของสภาพัฒนาการเมืองตามรัฐธรรมนูญ 2560 ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส 2. เพื่อวิเคราะห์อุปสรรคและความท้าทายในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ได้แก่ ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย และชนกลุ่มน้อย และ 3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของสภาพัฒนาการเมืองให้สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมประชาธิปไตยที่มีความเท่าเทียมและเป็นธรรมอย่างแท้จริง โดยผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ด้อยโอกาส การพัฒนานโยบายสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของผู้ด้อยโอกาส และการสร้างต้นแบบการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมทุกภาคส่วนของสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทและการดำเนินงานของสภาพัฒนาการเมืองตามรัฐธรรมนูญ 2560 ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
2. เพื่อวิเคราะห์อุปสรรคและความท้าทายในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ได้แก่ ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย และชนกลุ่มน้อย
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของสภาพัฒนาการเมืองให้สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

2. แหล่งข้อมูล

2.1 เอกสารปฐมภูมิ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, รายงานผลการดำเนินงานของสภาพัฒนาการเมือง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

2.2 เอกสารทุติยภูมิ เช่น บทความวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในประเทศไทย โดยมีคำที่ใช้สืบค้นได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้ด้อยโอกาสทางการเมือง สภาพัฒนาการเมือง สิทธิทางการเมืองของผู้ด้อยโอกาส และประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ในฐานข้อมูลได้แก่ ThaiLIS Digital Collection (TDC) Thai Journals Online (ThaiJO)

ฐานข้อมูลงานวิจัยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) คลังปัญญาของสถาบันอุดมศึกษาไทย ระบบสืบค้นฐานข้อมูลการวิจัย สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ฐานข้อมูลรายงานการประชุมรัฐสภา และ Google Scholar (สำหรับบทความภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบบันทึกข้อมูลเอกสาร โดยแบ่งหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์การวิจัยมีองค์ประกอบดังนี้

3.1 ข้อมูลทั่วไปของเอกสาร ประกอบด้วย ชื่อเอกสาร ประเภทเอกสาร ปีที่จัดทำ หน่วยงานที่จัดทำ และแหล่งที่มา

3.2 ประกอบด้วย การวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้แก่ โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของสภาพพัฒนาการเมืองได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง องค์ประกอบของสภา อำนาจหน้าที่ และกลไกการทำงาน การดำเนินงานด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แก่ นโยบายและแผนงาน โครงการที่ดำเนินการ กลุ่มเป้าหมาย และผลการดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้แก่ การระบุกลุ่มผู้ด้อยโอกาส มาตรการเฉพาะอุปสรรคและความท้าทาย และแนวทางแก้ไข

โดยผู้เขียนได้ทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากเอกสารหลายแหล่งข้อมูล และการตรวจสอบแบบสามเส้าเป็นวิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการเปรียบเทียบเอกสารจากแหล่งที่มาที่แตกต่างกันอย่างน้อย 3 แหล่ง ประกอบด้วยเอกสารชั้นต้น (เช่น รัฐธรรมนูญ กฎหมาย รายงานการประชุม) เอกสารชั้นรอง (งานวิจัย บทความวิชาการ) และเอกสารชั้นสาม (ข่าว บทวิเคราะห์) โดยมีการตรวจสอบใน 3 มิติ ได้แก่ การตรวจสอบแหล่งที่มาเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือ การตรวจสอบด้านเวลาเพื่อดูความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลง และการตรวจสอบด้านเนื้อหาเพื่อแยกข้อเท็จจริงจากความคิดเห็น จากนั้นจึงบันทึกผลการตรวจสอบในรูปแบบตารางเปรียบเทียบและสรุปประเด็นที่พบทั้งความสอดคล้องและความขัดแย้งของข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 สืบค้นและรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ห้องสมุด ฐานข้อมูลออนไลน์ เว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.2 คัดเลือกเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือและเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

4.3 อ่านและวิเคราะห์เนื้อหาเอกสาร พร้อมบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูลเอกสาร

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ

5.2 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยแต่ละข้อ

5.3 นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

5.4 สรุปผลการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาบทบาทของสภาพพัฒนาการเมือง

ผลการวิจัย

1. บทบาทและการดำเนินงานของสภาพพัฒนาการเมืองตามรัฐธรรมนูญ 2560 ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้วางรากฐานสำคัญในการส่งเสริมสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยมีบทบัญญัติสำคัญในมาตรา 27 ที่รับรองความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ มาตรา 70 ที่คุ้มครองสิทธิชนกลุ่มน้อย และมาตรา 78 ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งสภาพพัฒนาการเมืองตามพระราชบัญญัติสภาพพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย แต่การดำเนินงานได้ถูกยุติลงตามคำสั่ง คสช. ที่ 71/2559 ส่งผลให้เกิดช่องว่างในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

1.2 ผลการดำเนินงานตามนโยบายและแผนต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยมีการเพิ่มขึ้นของโครงการและกิจกรรมที่มุ่งเน้นการส่งเสริมความรู้ทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของกลุ่มเปราะบางและผู้ด้อยโอกาส อย่างไรก็ตาม ยังคงมีความท้าทายในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่ม โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและในกลุ่มที่มีข้อจำกัดด้านการศึกษาและเศรษฐกิจ

1.3 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส จำเป็นต้องมีการพัฒนากลไกการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ สร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ พัฒนานวัตกรรมทางสังคมและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ส่งเสริมการวิจัยเชิงลึก และเพิ่มการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิทธิและช่องทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสอย่างครอบคลุม

2. วิเคราะห์อุปสรรคและความท้าทายในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในประเทศไทย

2.1 กลุ่มผู้ด้อยโอกาสในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย และชนกลุ่มน้อย ยังคงเผชิญกับอุปสรรคสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งในด้านกายภาพ เช่น การเข้าถึงหน่วยเลือกตั้งสำหรับผู้พิการ และด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมือง โดยเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุและผู้มีรายได้น้อย นอกจากนี้ ยังพบว่าทัศนคติเชิงลบของสังคมและความรู้สึกกลัวเสียงของตนไม่ได้รับการรับฟังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มเหล่านี้

2.2 แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมาย นโยบาย และแผนพัฒนาต่าง ๆ ที่มุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส แต่การนำไปปฏิบัติยังคงเผชิญกับความท้าทาย โดยเฉพาะในด้านการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การติดตามและประเมินผลการดำเนินนโยบายอย่างเป็นระบบ และการพัฒนากลไกที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

2.3 การศึกษาและการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสแสดงให้เห็นว่าแม้จะมีความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ยังรู้สึกกลัวเสียงของพวกเขาไม่ได้รับการรับฟังอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังมีความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่ม เช่น การจัดให้มีล่ามภาษามือสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน และการอบรมการใช้เทคโนโลยีสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการตอบสนองเพื่อเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มเหล่านี้

3. ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของสภาพัฒนาการเมืองให้สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

3.1 การพัฒนาบทบาทของสภาพัฒนาการเมืองโดยมุ่งเน้นการสร้างช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงง่าย การจัดกิจกรรมให้ความรู้และสร้างความตระหนัก และการส่งเสริมการเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยการพัฒนาช่องทางการสื่อสารควรคำนึงถึงการออกแบบที่เป็นสากลและรองรับการใช้งานร่วมกับเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก ส่วนการจัดกิจกรรมควรใช้วิธีการสอนแบบมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายอาสาสมัครในชุมชน นอกจากนี้ การส่งเสริมการเป็นตัวแทนควรมีการกำหนดโควตาหรือสัดส่วนของผู้แทนจากกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในคณะกรรมการต่าง ๆ

3.2 การพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสจำเป็นต้องดำเนินการปรับปรุงกฎหมายและกลไกที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มาตรา 28 และมาตรา 30 เพื่อเพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวกในการลงคะแนนเสียงและการเข้าถึง

ข้อมูลการเลือกตั้ง ควบคู่กับการพัฒนาระบบรับฟังความคิดเห็นที่เข้าถึงได้ง่ายผ่านการจัดเวที ประชาพิจารณ์และการใช้เทคโนโลยีการประชุมทางไกล ตลอดจนการออกระเบียบว่าด้วยการ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมและการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ทางการเมืองระดับท้องถิ่น ทั้งนี้ การปรับปรุงกฎหมายและกลไกดังกล่าวจะต้องมุ่งเน้นการจัด อุดมพรรคและสร้างมาตรการพิเศษที่เอื้อให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ อย่างมีประสิทธิภาพและเท่าเทียม โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและองค์กร ภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

3.3 การติดตามและประเมินผลเป็นกระบวนการสำคัญในการตรวจสอบ ประสิทธิภาพของมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ด้อยโอกาส โดยควรมีการ กำหนดตัวชี้วัดทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวัดผลที่หลากหลาย และจัดทำรายงาน ประจำปีที่ครอบคลุมและมีส่วนร่วม การดำเนินการเหล่านี้จะช่วยให้เห็นภาพรวมของ ความก้าวหน้า สร้างความรับผิดชอบและความโปร่งใส และนำไปสู่การปรับปรุงนโยบายและ มาตรการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาบทบาทของสภาพพัฒนาการเมืองตามรัฐธรรมนูญ 2560 ในการส่งเสริมการมี ส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส อภิปรายผลได้ดังนี้

1. บทบาทและการดำเนินงานของสภาพพัฒนาการเมืองตามรัฐธรรมนูญ 2560 ในการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผลการวิจัยได้สะท้อนให้เห็นถึงความ พยายามในการวางรากฐานทางกฎหมายผ่านรัฐธรรมนูญ 2560 โดยเฉพาะในมาตรา 27, 70 และ 78 ที่มุ่งส่งเสริมความเท่าเทียมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ojendal & Lilja (2009) ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้าง กรอบกฎหมายที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของกลุ่มชายขอบ การบัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ใน รัฐธรรมนูญถือเป็นการยกระดับความสำคัญของประเด็นนี้ให้เป็นวาระแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม การยุติบทบาทของสภาพพัฒนาการเมืองตามคำสั่ง คสช. 71/2559 (คณะกรรมการความสงบแห่งชาติ, 2559) ได้สร้างช่องว่างในการขับเคลื่อนนโยบายซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Brinkerhoff (2004) ที่ว่า ความท้าทายในการดำเนินนโยบายอย่างต่อเนื่องจะเห็นได้ในช่วงการเปลี่ยนผ่าน ทางการเมือง

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าแม้จะมีการกำหนดกรอบกฎหมายและนโยบายที่ ชัดเจน แต่การนำไปปฏิบัติยังประสบปัญหาในหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบูรณาการ ระหว่างหน่วยงาน การจัดสรรทรัพยากร และการติดตามประเมินผล ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นถึง ช่องว่างระหว่างนโยบายและการปฏิบัติ (Policy-Implementation Gap) ที่มีความท้าทาย สำคัญในการบริหารนโยบายสาธารณะของไทย

2. วิเคราะห์อุปสรรคและความท้าทายในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในประเทศไทย การวิจัยได้ค้นพบอุปสรรคสำคัญหลายประการ ทั้งด้านกายภาพ การเข้าถึงข้อมูล และทัศนคติทางสังคม โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Mattila & Papageorgiou (2017) ที่ระบุว่า การขาดความรู้และการเข้าถึงข้อมูลเป็นอุปสรรคสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมือง อุปสรรคเหล่านี้มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ ข้อจำกัดด้านกายภาพมักส่งผลต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่ทัศนคติเชิงลบของสังคมมักเป็นผลมาจากการขาดความเข้าใจและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

ผลการศึกษายังสะท้อนประเด็นทัศนคติเชิงลบของสังคม ซึ่งตรงกับงานของ Schur & Adya (2023) ที่พบว่า ทัศนคติทางสังคมส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้พิการและผู้สูงอายุ การแก้ไขปัญหาคือทัศนคติเชิงลบนี้จำเป็นต้องอาศัยการทำงานในระยะยาวและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคม

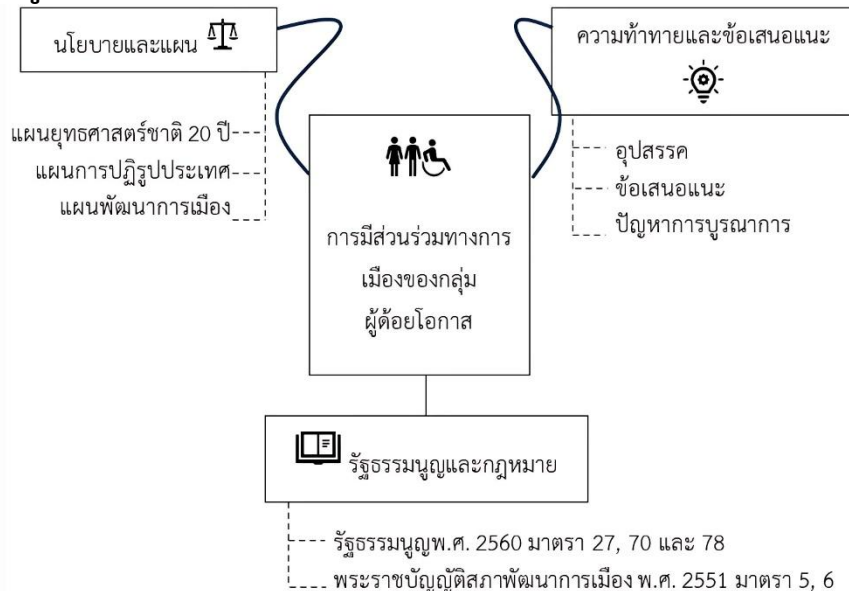
3. ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของสภาพัฒนาการเมืองให้สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส การวิจัยได้เสนอให้มีการพัฒนาระบบแบบบูรณาการ โดยคำนึงถึงความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่ม สอดคล้องกับงานของ Schur et al. (2020) ที่เน้นย้ำความสำคัญของการจัดการตามความต้องการเฉพาะกลุ่ม แนวทางนี้สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากการกำหนดนโยบายแบบ One-Size-Fits-All ไปสู่การออกแบบนโยบายที่มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลาย

การให้ความรู้ทางการเมืองถือเป็นปัจจัยสำคัญ ดังที่ Lührmann et al. (2023) พบว่าการอบรมความรู้ทางการเมืองสามารถเพิ่มแนวโน้มการมีส่วนร่วมได้ถึงร้อยละ 15-20 อย่างไรก็ตาม การให้ความรู้ดังกล่าวจำเป็นต้องออกแบบให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของแต่ละกลุ่ม รวมถึงต้องมีการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ การพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองจำเป็นต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคม โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) และต้องมีมาตรการรองรับสำหรับผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้

ข้อค้นพบจากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน โดยต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ตั้งแต่การปรับปรุงกฎหมายและนโยบาย การพัฒนาบุคลากรมีส่วนร่วม การสร้างความตระหนักในสังคม ไปจนถึงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ทั้งนี้ เพื่อให้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างแท้จริงและยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัย

ภาพที่ 1 นี้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมไทย โดยแสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในประเทศไทยได้รับการวางรากฐานผ่านกรอบกฎหมายและนโยบายที่สำคัญ โดยรัฐธรรมนูญ 2560 กำหนดหลักการพื้นฐานผ่านมาตรา 27, 70 และ 78 ที่มุ่งสร้างความเท่าเทียมและการมีส่วนร่วม ขณะที่พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 สร้างกลไกการขับเคลื่อนผ่านมาตรา 5 และ 6 นอกจากนี้ แผนระดับชาติทั้งยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนปฏิรูปประเทศ และแผนพัฒนาการเมือง ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังเผชิญความท้าทายสำคัญในด้านการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ห่างไกล และข้อจำกัดด้านทรัพยากร จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบนิเวศที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบข้อมูลข่าวสาร กลไกการมีส่วนร่วม และการพัฒนาศักยภาพ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างแท้จริงและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พัฒนาระบบการสื่อสารและช่องทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เข้าถึงได้สำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและการออกแบบที่เป็นสากล เช่น แอปพลิเคชันมือถือที่เป็นมิตรกับผู้ใช้งาน เว็บไซต์ที่เข้าถึงได้ และสื่อในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อลดอุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูลและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. กำหนดมาตรการพิเศษเพื่อส่งเสริมการเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในกระบวนการทางการเมืองและการกำหนดนโยบาย เช่น การกำหนดโควตาหรือสัดส่วนขั้นต่ำของผู้แทนจากกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในคณะกรรมการและสภาต่าง ๆ รวมถึงการสนับสนุนให้มีที่ปรึกษาจากกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในการกำหนดนโยบายและแผนงาน

3. ปรับปรุงกฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ด้อยโอกาส จำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขกฎหมายที่สำคัญ 3 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 92 เพื่อเพิ่มช่องทางการลงคะแนนเสียงที่หลากหลายและอำนวยความสะดวกแก่ผู้มีข้อจำกัด พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 และ 11 เพื่อลดข้อจำกัดและเพิ่มความยืดหยุ่นในการแสดงออกทางการเมือง และพระราชบัญญัติการจัดตั้งสภาองค์กรของผู้บริโภค พ.ศ. 2562 มาตรา 20 เพื่อเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการเสนอนโยบายสาธารณะ โดยการแก้ไขกฎหมายทั้ง 3 ฉบับนี้จะเป็นการวางรากฐานระบบและกลไกทางกฎหมายที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ด้อยโอกาสอย่างเป็นรูปธรรม

4. จัดตั้งสภาพัฒนาการเมืองให้เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญที่มีโครงสร้างการบริหารแบบไตรภาคี ประกอบด้วยตัวแทนจากภาครัฐ ภาคประชาสังคม และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยกำหนดสัดส่วนผู้แทนจากกลุ่มผู้ด้อยโอกาสไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ติดตามประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ เสนอแนะการปรับปรุงกฎหมายและนโยบาย ตลอดจนจัดตั้งกองทุนสนับสนุนกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ด้อยโอกาส นอกจากนี้ ควรมีการจัดตั้งสำนักงานในส่วนภูมิภาคเพื่อให้บริการอย่างทั่วถึง พัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้ด้อยโอกาสเพื่อการวางแผนและติดตามผล รวมถึงสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ด้อยโอกาสอย่างเป็นระบบและยั่งยืน สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในการสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชุมชนหรือท้องถิ่น เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ข้อมูล ให้ความรู้ และสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วมทางการเมืองแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยศูนย์ดังกล่าวควรมีบุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรมเฉพาะด้าน สามารถให้

คำปรึกษาและช่วยเหลือผู้พิการ ผู้สูงอายุ และชนกลุ่มน้อยในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง

2. ควรพัฒนาแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิทางการเมือง การเลือกตั้ง และกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยออกแบบให้เหมาะสมกับผู้ใช้งานทุกกลุ่ม รวมถึงผู้พิการ โดยอาจมีระบบเสียง ล่ามภาษามือ และฟังก์ชันที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการใช้งาน เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงข้อมูลและมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างเท่าเทียม

3. ควรจัดโครงการอบรมผู้นำชุมชนที่มาจากกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น ผู้นำกลุ่มผู้พิการ ผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ หรือกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อให้พวกเขาเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดข้อมูลและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้ผู้นำเหล่านี้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายระดับท้องถิ่น เพื่อให้เสียงของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้รับการรับฟังในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาผลกระทบของมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในระยะยาว โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อประเมินประสิทธิผลของนโยบายและมาตรการต่างๆ ที่ได้ดำเนินการ

2. วิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เพื่อนำมาประยุกต์ใช้และปรับให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

3. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในแต่ละกลุ่มอย่างเฉพาะเจาะจง เช่น ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย และชนกลุ่มน้อย เพื่อพัฒนานโยบายและมาตรการที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2566). ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในประเทศไทย.

กรุงเทพฯ: กรมกิจการเด็กและเยาวชน.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2564). แนวทางการพัฒนาผู้ด้อยโอกาสในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.). (2566). รายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปี 2566. สืบค้น 23 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://shorturl.asia/HFnCa>

คณะกรรมการกฤษฎีกา. (2559). คำสั่ง คสช. ที่ 71/2559 เรื่อง ยกเลิกกฎหมายว่าด้วยสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมถึงกฎหมายว่าด้วยสภาพัฒนาการเมือง. สืบค้น 23 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://www.thairath.co.th/news/424561>

- บรรศักดิ์ อูวรรณโณ. (2561). *ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2563). *การศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุและความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2564). *รายงานการศึกษาศถานการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *รายงานการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชากรกลุ่มด้อยโอกาส*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *รายงานสถานการณ์ผู้ด้อยโอกาสในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- Brinkerhoff, D. W. (2004). *The Enabling Environment for Implementing the Millennium Development Goals: Government Actions to Support NGOs*. Retrieved March 20, 2023, from <https://shorturl.asia/Nb0sD>
- Lührmann, A. et al. (2023). Walk the Talk: How State Commitments to Democracy Matter. *American Journal of Political Science*, 67(1), 22-37.
- Mattila, M. & Papageorgiou, A. (2017). Disability, perceived discrimination and political participation. *International Political Science Review*, 38(5), 505-519.
- Ojendal, J. & Lilja, M. (2009). *Beyond Democracy in Cambodia: Political Reconstruction in a Post-Conflict Society*. Copenhagen: NIAS Press.
- Schur, L. & Adya, M. (2023). Sidelined or Mainstreamed? Political Participation and Attitudes of People with Disabilities in the United States. *Social Science Quarterly*, 104(1), 259-275.
- Schur, L. et al. (2020). *Disability and voting accessibility in the 2020 elections: Final report on survey results*. Retrieved March 20, 2023, from <https://shorturl.asia/TAzLZ>

